

fa), s. 296; Hasan Tâib, *Hâtıra yahud Mir'ât-ı Bursa*, Bursa 1323, s. 24-25; Kamil Kepeci, *Bursa Hanları*, Bursa 1935, s. 3-4; A. Memduh Turgut Koyunluoğlu, *İznik ve Bursa Tarihi*, Bursa 1935, s. 119; Sedat Çetintaş, *Türk Mimari Anıtları: Osmanlı Devri Bursa'da İlk Eserler*, İstanbul 1946, s. 17-30; a.mlf., *Yeşil Cami ve Benzerleri Cami Değildir*, İstanbul 1958, s. 8; A. Gabriel, *Une capitale turque Brousse-Bursa*, Paris 1958, s. 46-49, 182; Ayverdi, *Osmanlı Mi'mârîsi I*, s. 61-89, 96-101; a.mlf., "Bursa Orhan Gazi Camii ve Osmanlı Mimarîsinin Menşei Meselesi", *VD*, VI (1965), s. 69-83; Kâzım Baykal, *Bursa ve Anıtları*, İstanbul 1982, s. 103; *Türkiyede Vakıf Abideler ve Eski Eserler*, Ankara 1983, III, 148-152, 334, 378; Bedri Yalman, *Bursa*, İstanbul 1984, s. 79, 91; Yusuf Oğuzoğlu, "Osmanlı Arşivi Kayıtlarına Göre 1855 Bursa Depremi", *Bursa Yöresi'nin Depremelliği ve Deprem Tarihi* (ed. Nurcan Abacı), Bursa 2001, s. 81-88; Sezai Sevim, "Fethin Bursa'ya Kazandırdıkları", *Gümüşlülerden Günümüze Osmanlı Kültüründe Bursa* (haz. Hasan Basri Öcalan), İstanbul 2003, s. 105-109.

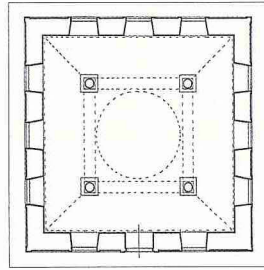

DOĞAN YAVAŞ

ORHAN GAZİ TÜRBESİ

Bursa'da
ikinci Osmanlı padişahının
defnedildiği türbe.

Bursa'yı fetheden Orhan Bey, babasının vasiyetini yerine getirerek onu Gümüşlü Kümbet denilen binanın içine defnetmiştir. Burada bulunan manastır kompleksinden bir kısmı Orhan Medresesi, bir kısmı da fetih camisi olarak Orhan Camii'ne dönüştürülmüş ve asırlarca burası Kaleiçi Orhan Camii olarak hizmet vermiştir (depremde yıkıldıktan sonra kitâbesi Şehâdet Camii'nin doğu duvarına konulmuştur). Orhan Gazi de vefatında bu manastırın bir kısmına gömülmüştür. Büyük bir ihtimalle burası camiye dönüştürülen mekândı. Bursa kadı sicillerinde mevcut bu binaya ait bazı inşaat ve tamirat belgelerinden türbe ile caminin yan yana olduğu sonucu çıkmaktadır. Bu türbeye de Osman Gazi

Orhan Gazi
Türbesi'nin
planı

Türbesi'nde olduğu gibi ayrı vakıflar bağlanmıştır.

Bursa'yı yerle bir eden 1855 depreminde türbe tamamen yıkılmıştır. Şimdiki binanın kitâbesi yoksa da Osman Gazi Türbesi ile birlikte 1863'te Sultan Abdülaziz tarafından inşa ettirildiği bilinmektedir. 16,80 x 16,80 m. ebadındaki binanın duvar kalınlığı 1,30 metredir. Mermer söveli ve dilimli kemerli kapıdan girilen yapının, Bursa'daki I. Murad Hudâvendigâr ve II. Murad'ın türbelerinde olduğu gibi birbirine kemerlerle bağlanmış dört sütun üzerine oturan küçük bir kubbesiyle etrafında beşik tonozla örtülü dehlizi vardır. Osman Gazi Türbesi'ndeki barok volütlü süslemeler burada sütun başlıklarında diziler halinde görülür. Yuvarlak kemerli pencereler mermer söveli ve demir şebekelidir. Kare mekân her kenarda üç, kapı tarafında iki pencere ile aydınlatılmakta, Hereke kumaşından yapılmış perdeler son derece basit görünen iç mekânı biraz güzelleştirmektedir. Sivri kemerlere oturan pandantifli kubbenin içi kalem işleriyle kartuşlar şeklinde süslenmiş, pandantifler ve pencere alınlıkları iri barok motifleriyle tezyin edilmiştir. Orhan Gazi'nin yeşil çuha pûşîdeli sandukası pirinç şebeke ile çevrili olup sandukanın üzerinde beyaz kandilli, mavi kristal bir avize asılıdır. Türbedar odasının olmayışı, pencere şebekelerinin basitliği, sanduka pûşîdesinin sadeliği, küçücük avizesi ve kitâbesiz oluşuyla Osman Gazi'nin türbesine nazaran çok daha sade bir görünüm arz etmektedir. Osman Gazi Türbesi'nde olduğu gibi bu binanın girişinde de iki sütunçeli bir sundurması ve dikdörtgen bir giriş holü olduğu eski resimlerden belli olmaktadır. Türbede Orhan Gazi'nin sandukasından başka yirmi sanduka daha vardır. Pirinç şebeke içinde ortada yer alan Orhan Gazi'nin sandukası mermer kaide üzerinde, diğerleri tuğladan örülmüş mermer görünümlü setlerdedir. Orhan Gazi, eşi Nilüfer Hatun, Orhan Gazi'nin oğlu Şehzade Kasım, Yıldırım Bayezid'in kızı Fatma Sultan, Cem Sultan'ın oğlu Abdullah ve II. Bayezid'in oğlu Şehzade Korkut'un dışında diğer kabirlerin kim-

lere ait olduğu bilinmemektedir. Kadı sicillerinde yer alan belgelerden, önceki binanın üzerinin birden çok kubbeyle örtülü olduğu anlaşılmaktaysa da yeni bina tek kubbeli olarak yapılmıştır. Eski yapıdan sadece antrolak motifleri ve pano bordürleri gibi döşeme mozaik parçaları görülmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Âşıkpaşaoğlu Tarihi (haz. Nihal Atsız), Ankara 1985, s. 38; Hasan Tâib, *Hâtıra Yahud Mir'ât-ı Bursa*, Bursa 1323, s. 11-12; A. Memduh Turgut Koyunluoğlu, *İznik ve Bursa Tarihi*, Bursa 1935, s. 141-142; Ayverdi, *Osmanlı Mi'mârîsi I*, s. 105-107; Kâzım Baykal, *Bursa ve Anıtları*, İstanbul 1982, s. 53-54; Bedri Yalman, *Bursa*, İstanbul 1984, s. 128-129; Hakkı Önkol, *Osmanlı Hanedan Türbeleri*, Ankara 1992, s. 265-269; Yusuf Oğuzoğlu, "Osmanlı Arşivi Kayıtlarına Göre 1855 Bursa Depremi", *Bursa Yöresi'nin Depremelliği ve Deprem Tarihi* (ed. Nurcan Abacı), Bursa 2001, s. 81-88; Ahmed Tevhid, "İlk Altı Padişahımızın Bursa'da Kâin Türbeleri", *TOEM*, sy. 16 (1328), s. 977-981; Semavi Eyice, "Bursa'da Osman ve Orhan Gazi Türbeleri", *VD*, V (1962), s. 133-154.

DOĞAN YAVAŞ

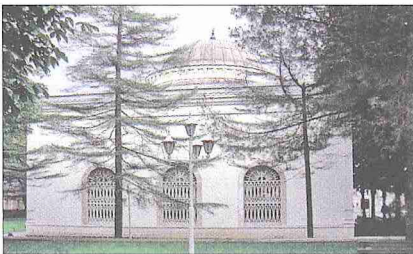
ORHON, Orhan Seyfi

(1890-1972)

Beş Hececî şairlerden, yazar.

İstanbul Çengelköy'de doğdu. Babası Miralay Mehmed Emin Bey, annesi Nimet Hanım'dır. Çengelköy Mekteb-i İbtidâîsi'ne bir süre devam ettikten sonra gittiği Havuzbaşı Mektebi (1902), Beylerbeyi Rüşdiyesi (1905) ve Mercan İdâdîsi'ni bitirdi. Yüksek öğrenimini Dârülfünun Hukuk Şubesi'nde tamamladı (1914) ve Osmanlı Meclis-i Meb'ûsanı Kavânin ve İctimâiyât-ı Umûmiyye kâtibi olarak memuriyete girdi. Meclis-i Meb'ûsan'ın kapatılmasıyla (1920) açığa kaldı. Yayıncılığa başlayarak 1922-1946 yılları arasında bacanağı Yusuf Ziya Ortaç ile veya tek başına çok sayıda mizah, edebiyat, fikir, aktüalite ve magazin dergisi çıkardı. Bu arada Harp Akademisi ve Harbiye Mektebi ile Erenköy Kız Lisesi'nde edebiyat dersleri okuttu. 1941'de İstanbul Erkek Lisesi edebiyat öğretmenliğine tayin edildi. Bir ara İtalyan Lisesi'nde Türkçe derslerine girdi. 1944'te Ankara'da yapılan bir mitingde öğrenci olaylarıyla ilgili görülerek bakanlık emrine alınması üzerine siyasete girmeye karar verdi. 1946-1950 döneminde Cumhuriyet Halk Partisi Zonguldak milletvekili, 1965-1969 döneminde Adalet Partisi İstanbul milletvekili oldu. Gazetelerde köşe yazarlığı da yapan şair İstanbul'da öldü ve Zincirlikuyu Asrî Mezarlığı'nda toprağa verildi.

Orhan Gazi Türbesi - Bursa

Orhan
Seyfi
Orhon

Şiire ilgisi Beylerbeyi Rüşdiyesi'nde başladı, Mercan İdâdisi'nde devam etti. Edebiyat hocası Celâl Sahir'den (Erozan) teşvik gördü. İçine girdiği edebiyat ortamındaki arkadaşlarından Halil Nihat (Boztepe) ve M. Enver'in etkisiyle eski şairleri tanıdı, divan edebiyatından zevk almaya başladı. İlk şiir denemelerinde Abdülhak Hâmid ve Tevfik Fikret'in etkisinde kaldı. O sıralarda gündeme gelen "terkipsiz lisan" anlayışına ilgi duydu, aruzla terkipsiz Türkçe şiir yazma denemelerine girişti. 1909'da *Kehkeşan* dergisinde görünmeye başladı (Donbay, s. 192), *Hıyâban* dergisini çıkardı (1910), *Şehbâl* ve *Safahat-ı Şîr ü Fikr* dergilerinde yer aldı. Bu ilk dönem şiirlerinden özellikle "Fırtına ve Kar" onun tanınmasını sağladı. Terkipsiz fakat eski kelimelerin yer aldığı şiir dilinden Ziya Gökalp'in uyarılarıyla halkın diline, vezinde ise aruzdan heceye geçti; bu yoldaki ilk denemelerini *Türk Yurdu* ve özellikle *Yeni Mecmua*'da yayımladı. 1919'da çıkan "Peri Kızıyla Çoban Hikâyesi" heceyle sade Türkçe şiir anlayışının başarılı örneklerinden biri kabul edildi.

1918-1922 yılları arasında *Türk Kadını*, *Şair*, *Büyük Mecmua*, *Servet-i Fünûn*, *Ümit* ve *Yarın* dergilerinde şiir ve yazıları görünen şairin dönemin diğer bazı dergi ve gazetelerinde de imzasına rastlanmaktadır. 1922'de yayımlanan *Gönülden Sesler* kitabı beklentilerini karşılamayınca şiiri ikinci plana almış, *Aydede* ve *Âyine* dergilerinde başladığı mizah yazarlığını Yusuf Ziya ile beraber çıkardıkları (1922) *Ak-baba*'da sürdürmüştür. *Papağan* (1924-1927) ve *Yeni Kalem* adlı mizah, *Resimli Dünya* (1924-1926) adlı çocuk ve magazin dergileriyle, edebiyat ve sanat içerikli *Güneş*'i (1927) neşretmiş, bir süre *Karagöz*'ün yayım sorumluluğunu üstlenmiştir (1928-1932). Kendi başına ve Yusuf Ziya ile birlikte 1932-1938 yılları arasında *Edebiyat Gazetesi*, *Hızlanış*, *Ayda Bir*, *Her Ay*, *Her Şey* gibi edebî ve ilmi içe-

rikli dergi teşebbüslerinden sonra yayımladığı *Çınaraltı* (1941-1944), Türkçü edebiyat ve düşünceyi çatısı altında toplayan önemli yayın organlarından biri olmuştur. Son olarak *Yeni Çağ*'ı çıkarmıştır (1945-1946).

1930 öncesinde *Milliyet*'te başladığı gazete yazarlığına 1945'te *Tasvir*'deki yazılarıyla tekrar dönen yazarın *Cumhuriyet* ve *Ulus* gazetelerinde de imzasına rastlanır. 1950'li yıllarda Demokrat Parti safına geçtikten sonra bu partiyi destekleyen *Zafer* ve *Havadis* gazetelerinde yazılarını sürdürdü. Son olarak 1 Mart 1962'de *Son Havadis* gazetesinde başladığı günlük yazılarını ölümüne kadar devam ettirdi. Şairin yirmiden fazla şiiri değişik bestekârlar tarafından bestelenmiştir.

Eserleri. Şiir Kitapları. 1. *Fırtına ve Kar* (İstanbul 1335 r./1919). Aruz vezniyle yazdığı on yedi şiirden meydana gelmiştir. 2. *Peri Kızıyla Çoban Hikâyesi* (İstanbul 1335 r./1919). Millî efsaneye dönüştürülen bir masalın manzum söylenişidir. 3. *Gönülden Sesler* (İstanbul 1922). 1922 yılına kadarki şiirlerini bir araya getiren eser II. Meşrutîyet sonrası yeni tarz hece şiirini temsil eder. Bazı değişikliklerle 1928 ve 1935, yeni bir tertiple 1964'te basılmıştır. 4. *Kervan* (1935, 1964). Aruz vezniyle kaleme aldığı eski ve yeni şiirlerini topladığı eseridir. 5. *O Beyaz Bir Kuştu* (1941). Sonradan yazdığı hece şiirleriyle *Gönülden Sesler*'den seçmeleri bir araya getirmektedir. 6. *İstanbul'un Fethi* (İstanbul 1953). Fethin 500. yıl dönümü anısına kaleme alınmıştır. 7. *İşte Sevdiğim Dünya* (1962). Aruzla Japon "haiku"larından esinlenerek yazılmıştır. 8. *Şiirler* (1970). Şiir-

lerinden geniş bir seçme yapılarak hazırlanmıştır. **Antoloji.** *Hayat Bilgisi Şiirleri* (I-III, İstanbul 1929-1930). On iki şairin çocukları için yazdığı manzumelerle kendi yazdıklarını bir araya getirmektedir. **Hikâye ve Roman.** 1. *Kerem ile Aslı* (İstanbul 1938). 2. *Çocuk Adam* (İstanbul 1941). 1920'ye kadarki hayatını anı-roman tarzında kaleme almıştır. Son bölümü 1965'te yayımlanan ikinci baskısında tamamen değiştirilmiştir. **Mizah ve Hiciv Kitapları.** 1. *Fiskeler* (İstanbul 1922). "Fiske" takma adıyla dergilerde neşrettiği manzum ve mensur ilk çalışmalarından meydana getirilmiştir. 2. *Asrî Kerem* (İstanbul 1938). Kerem ile Aslı hikâyesinin mizahî bir boyut katılarak modern hayata uyarlanmış şeklidir. 3. *Hicivler* (1951). İsmet İnönü için kaleme aldığı siyasi taşlamalardan oluşmaktadır. 4. *Düşün Gecesi* (İstanbul 1957). Mizahî hikâyeleridir. **Deneme ve Fıkralar.** 1. *Dün Bugün Yarın* (İstanbul 1943). Tarih, sanat, dil ve edebiyat meseleleri etrafında millî bakış açısıyla yazdığı denemelerinin bir kısmıdır. 2. *Kulaktan Kulağa* (İstanbul 1943). Günlük olaylar çerçevesinde kaleme aldığı yazılarından meydana gelmiştir. **Biyografiler.** 1937'de hazırladığı *Abdülhak Hâmid, Mehmed Âkif, Ziya Gökalp, Yahya Kemal ve Nazım Hikmet* biyografileri, değerlendirmeye ve şiirlerinden seçmelerden oluşmaktadır. **Siyasî Mücadele Eserleri.** *Maske-ler Aşağı* (İstanbul 1943), *Maarif Vekili Hasan Âli Yücel'e Açık Mektup* (İstanbul 1944), *Gençlere Açık Mektup* (1951).

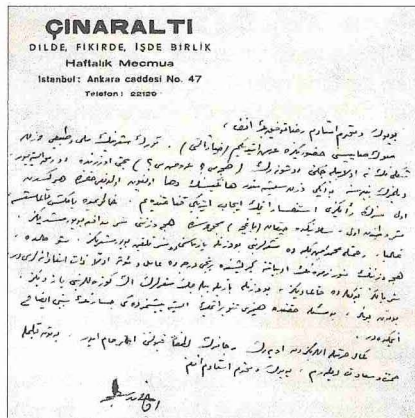
BİBLİYOGRAFYA :

Nûzhet Hâşim, *Millî Edebiyata Doğru*, İstanbul 1918, s. 142-145; İbnülemin, *Son Asır Türk Şairleri*, III, 1290-1293; Mustafa Baydar, *Edebiyatçılarımız Ne Diyorlar*, İstanbul 1960, s. 154-157; Ali Donbay, *Orhan Seyfi Orhon: Hayatı, Gazeteciliği, Fikri ve Edebî Şahsiyeti, Eserleri* (doktora tezi, 1998), SÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü; M. Behçet Yazar, "Orhan Seyfi Orhon", *Yedigün*, XV/382, İstanbul 1940, s. 15; Öz Dokuman, "Orhan Seyfi Orhon'la Bir Konuşma", *Hayat Tarih Mecmuası*, VI/11, İstanbul 1970, s. 36-43; Yılmaz Öztuna, "Yahya Kemal ve Orhan Seyfi'nin Bestelenmiş Şiirleri", a.e., VIII/9 (1972), s. 4-9; İ. Parlatır, "Orhon, Orhan Seyfi", *TA*, XXV, 485-487.

ÂLİM KAHRAMAN

Orhan Seyfi'nin Rıza Tevfik'e yazdığı mektup (Abdullah Uçman arşivi)

ORHON YAZITLARI

Türk dilinin en eski metinlerinin yazılı olduğu taşlar.

Orta Moğolistan'da Koça-Çaydam gölü dolayında Orhon ırmağının eski yatağı yakınında bulunduğu için bu adla anılan yazıtlardan Kül Tigin yazıtının 732, Bilge